

ספר זה מוקדש באהבה לשלושת המופלאים, האור בחיי –
מאיה, שחר ואור.

מאיה ושחר אהובות שלי:

"יְשִׁימְכֵן אֱלֹהִים כְּשֶׁדָּה רְבִקָּה רָחֵל וְלֵאָה. יְבָרְכֵן ה' וַיִּשְׁמְרֵן, יֵאָר ה' פָּנָיו
אֵלֵינוּ וַיַּחַנְנוּ, יֵשָׂא ה' פָּנָיו אֵלֵינוּ וַיִּשֶׂם לָנוּ שָׁלוֹם".

אור יקר שלי:

"יְשִׁימְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה. יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ, יֵאָר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ,
יֵשָׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם".

ולמלאך השומר עלי מכל משמר...

תוכן עניינים – ספר ז'

7..... סדר ספרי התנ"ך

8..... טעמי המקרא

שמואל א' – סיפורי שמואל, המלכת שאול וימי דוד בית עלי

12..... שמואל א' א'

25..... שמואל א' ב'

38..... שמואל א' ג'

48..... שמואל א' ד'

ימי שמואל והבקשה למלך

58..... שמואל א' ה'

64..... שמואל א' ו'

71..... שמואל א' ז'

77..... שמואל א' ח'

מלכות שאול

86..... שמואל א' ט'

96..... שמואל א' י'

105..... שמואל א' י"א

111..... שמואל א' י"ב

116..... שמואל א' ט"ו

בין שאול לדוד

130..... שמואל א' ט"ז

140..... שמואל א' י"ז

יחידת בקיאות ולמידה עצמית – אפשרות א': סיפורי שאול דוד ויהונתן

152..... שמואל א' י"ח

159..... שמואל א' י"ט

165..... שמואל א' כ'

168..... שמואל א' כ"א

172..... שמואל א' כ"ב

178..... שמואל א' כ"ג

184	שמואל א כ"ד
188	שמואל א כ"ה

שמואל ב' – מות שאול וקִינַת דוד

198	שמואל ב' א'
-----------	-------------

מלכות דוד

210.....	שמואל ב' ה'
219.....	שמואל ב' ו'
228	שמואל ב' ז'
235	שמואל ב' ח'
241.....	שמואל ב' ט'
244	שמואל ב' י'
252	שמואל ב' י"א
263	שמואל ב' י"ב

יחידת בקיאות ולמידה עצמית – אפשרות ב': מרד אבשלום

274.....	שמואל ב' י"ג
287	שמואל ב' י"ד
294	שמואל ב' ט"ו
303	שמואל ב' ט"ז
308	שמואל ב' י"ז
317.....	שמואל ב' י"ח
326	שמואל ב' י"ט
336	שמואל ב' כ'

343	מילון מונחים
-----------	--------------

סדר ספרי התנ"ך

תורה

בראשית
שמות
ויקרא
במדבר
דברים

נביאים

נביאים ראשונים
יהושע
שופטים
שמואל א' + ב'
מלכים א' + ב'
נביאים אחרונים
ישעיה
ירמיה
יחזקאל
תרי עשר: הושע, יואל, עמוס, עובדיה, יונה, מיכה, נחום, חבקוק, צפניה, חגי,
זכריה, מלאכי

כתובים

תהילים
משלי
איוב
חמש מגילות: שיר השירים, רות, איכה, קהלת, אסתר
דניאל
עזרא
נחמיה
דברי הימים א' + ב'

טעמי המקרא

טעמי המקרא הם מערכת סימנים שפותחו על ידי בעלי המסורה במאה העשירית לספירה והם מופיעים בטקסט המקראי מעל המילים או מתחתיהן. לטעמי המקרא כמה תפקידים:

1. פיסוק: הטעמים מורים איך לפסק את הטקסט – היכן יש צורך לעשות הפסקות בקריאה והיכן יש צורך לחבר בין המילים.
 2. הטעמה: הטעמים מורים את מקום ההטעמה במילה (היכן ההדגשה בקריאת המילה). הטעם מופיע מעל ההברה המוטעמת או מתחתיה למשל: המילה שָׁבו או שָׁבוּ. החיילים שָׁבוּ עם בוקר בשלום. החיילים שָׁבוּ שבויים רבים.
 3. נגינה: הטעמים מורים על דרך הנגינה בשעת קריאת התנ"ך. הם מעין תווי נגינה.
- ישנם 27 טעמים, אשר צורת כתיבתם קבועה לאורך כל התנ"ך, למעט קבוצה נפרדת של טעמים, הנקראת טעמי ספרי אמ"ת (איוב, משלי ותהלים). טעמי המקרא נחלקים לשתי קבוצות עיקריות:
- א. טעמים מחברים, שתפקידם לחבר בין מילים.
 - ב. טעמים מפסיקים, שתפקידם לציין הפסקה בין חלקי המשפט או לסיימו.

להלן טעמי המקרא שעליכם לדעת:

סֵלֶק - סוף פְּסוּק	 סימנו	← X̣
אַתְּחַתָּא, אַתְּחַ	 סימנו	← X̣
זָקַף קֶטֶן	 סימנו	← X̣
זָקַף גָּדוֹל	 סימנו	← X̣
טַפְחָא	 סימנו	← X̣

טעמים אלו הם טעמים מפסיקים, אשר מופיעים בהברה המוטעמת.

הקדמה לספר שמואל

ספר שמואל נקרא כך משתי סיבות עיקריות:

1. על פי המסורת, שמואל חיבר את הספר: **"שמואל כתב ספרו וספר שופטים ורות"** (בבא בתרא י"ד, ע"ב)¹. זיהוי זה מעורר קושי לאור העובדה שבפרק כ"ה 1 מוזכר מותו של שמואל.
2. הספר פותח בהולדת שמואל, ופרקיו הראשונים של הספר מתארים את שמואל המנהיג ואת מעשיו. שמואל הוא המניע הראשי להתרחשויות המתוארות בספר.
על פי המסורת, שמואל א' ושמואל ב' הם ספר אחד. החלוקה לשניים מופיעה לראשונה ב**תרגום השבעים**, אלא שבתרגום זה ספר שמואל הוא חלק מ"ספרי המלכויות", הכוללים גם את ספר מלכים.
על פי החלוקה הנוכחית של הספר, שמואל א' פותח בהולדת שמואל הממליך את שאול, ומסתיים במות שאול ובניו בגלבע. שמואל ב' ממשיך בסיפור המלחמה בגלבע ובהמלכת דוד והתעצמותו.

תרגום השבעים: תרגום התנ"ך ליוונית, שנעשה על פי בקשת המלך תלמי במאה השלישית לפני הספירה (לפנה"ס). על פי האגדה, כינס המלך 70 זקנים, בלי שידעו האחד על חברו, וביקש מהם לתרגם את התנ"ך ליוונית, והתברר שכל התרגומים היו זהים.

בפועל, בכתבי יד שונים של תרגום השבעים ישנם הבדלים בנוסח. כמו כן אין זהות מלאה בין נוסח המסורה שבידינו ובין הכתוב בתרגום השבעים. גם סדר הספרים בתרגום השבעים שונה מנוסח המסורה. הסדר הוא: תורה, ספרי היסטוריה, ספרות חוכמה וספרי נבואה.

נוסח המסורה: הטקסט המקראי כפי שהוא נקבע כנוסח הסופי והאחיד של התנ"ך במאה העשירית. הנוסח נקרא כך כיוון שנמסר מדור לדור. החכמים שקבעו את נוסח המסורה נקראים **"חכמי המסורה"** או **"בעלי המסורה"**.

1 **תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא:** המסכת השלישית בסדר "נזיקין". בארמית "בבא בתרא" פירושו השער האחרון, כיוון שזוהי המסכת השלישית והאחרונה בסדר נזיקין. מסכת זו עוסקת בענייני משפט בנושאי קרקעות – חֲזָקָה על קרקעות, דיני ירושה, מכירת קרקעות וכדומה.

בית עלי
שמואל א'
פרקים א', ב', ג', ד'

שמואל א' א'

פרק זה מתאר את הולדת שמואל והקדשתו לה' – חנה התפללה לה' וביקשה שיפתח את רחמה כדי שתוכל ללדת בן, ואף נודרת כי אם יקבל ה' את בקשתה, היא תקדיש את הבן אשר ייוולד לה לה'. תפילתה של חנה התקבלה, ולאחר שבנה שמואל נגמל היא הביאה אותו אל עלי, הכוהן הראשי בשילה.

פסוקים 1-3: מִצָּג (אקספוזיציה)

פסוק 3: "מִיָּמִים | יָמִימָה" – מִיָּדִי שְׁנָה בְּשָׁנָה (ראו פירוט בהמשך).

? עלות

1. כאמור לעיל, פסוקים 1-3 הם מִצָּג (אקספוזיציה).

מִצָּג (אקספוזיציה)

המִצָּג מופיע בפתיחת הסיפור, ומטרתו למסור לקוראים פרטים הנחוצים להבנת העלילה: מקום ההתרחשות, זמן ההתרחשות, דמויות בסיפור, הבעיה בסיפור.

הסבירו כיצד באים לידי ביטוי ארבעת מרכיבי האקספוזיציה בפסוקים 1-3:

- היכן הסיפור מתרחש?
- מהו תיאור הזמן המופיע במִצָּג?
- מיהן הדמויות?
- מהי הבעיה?

שילה

עיר חשובה ששכנה בנחלת שבט אפרים בדרום השומרון. מזוהה עם תל סילון (מצפון לבית אל ומדרום לשכם). מוזכרת בחלוקת הארץ לנחלות (יהושע י"ח, 9-10), בהקשר של הקמת אוהל מועד בעיר זו (יהושע י"ט, 51), פסל מיכה היה בשילה (שופטים י"ח, 31) ועוד. לפי המסופר בפרקנו, שילה שימשה כמרכז דתי – אלקנה ובני משפחתו עולים לשילה לזבוח ולהתפלל לה', ושם נמצא ארון ה' ועלי הכוהן הראשי. כנראה שילה חרבה במלחמה עם הפלשתים (שמואל א' ד'). על חורבנה אנו למדים מירמיה ז', 12, המציין כי שילה חרבה בשל חטאיו המוסריים של העם.

"מִיָּמִים | יְמִימָה" (פסוק 3)

במקרא ביטוי זה משמעותו מדי שנה בשנה, אך כיום ביטוי זה משמעותו מקדמת דנא (מאז ומקדם), זה זמן רב. דוגמה: תלמידי בית ספרנו נוהגים לנטוע עצים בט"ו בשבט מימים ימימה.

פסוקים 4-8: תיאור הצער של חנה, תפילתה ונדרה

לה'

פסוק 6: "וְכַעֲסָתָה צָרָתָה" – "צרה" היא האישה השנייה. פנינה, הצרה של חנה, הכאיבה לה, הכעיסה אותה. "בְּעִבּוֹר הַדָּעָמָה" – כדי להרגיז את חנה.

? שאלות

2. קראו פסוק 5: "וּלְחַנָּה יָתֵן מָנָה אֶחָת אֶפְיִם פִּי אֶת־חַנָּה אֱהָב וְהָ סָגַר רְחֻמָּה:" פרשנים רבים עסקו בהבנת הכתוב "מָנָה אֶחָת אֶפְיִם".
- א. קראו את דברי הפרשנים שלפניכם, והסבירו כיצד כל אחד מהם מפרש כתוב זה.
- רבי יוסף קמחי:² "אֶפְיִם" – כעס, כלומר: בכעס היה נותן לה מנה אחת בלבד".
- רבי יוסף קרא:³ "אך 'אֶפְיִם' משמע פי שניים, כפליים, כמו מנה כפולה".
- ב. איזה מהפירושים תואם לכתוב בפסוק 5? נמקו תשובתכם.

"מָנָה אֶחָת אֶפְיִם" (פסוק 5)

במקרא נאמר כי אלקנה, בשל אהבתו את חנה, מעניק לה "מָנָה אֶחָת אֶפְיִם". ביטוי זה הוא ביטוי יחידאי במקרא, ואפשר לפרשו במספר דרכים (ראו שאלה 2).

כיום ביטוי זה מתאר תגובה קשה הבאה להשיב לאדם כלשהו כגמולו. דוגמה: בנאומו החרף בתקשורת השיב ראש הממשלה מנה אחת אפים לכל מי שהעבירו ביקורת על התנהלותו.

2 רבי יוסף קמחי: חי בשנים 1105–1170 בצרפת. כתב פרשנות כמעט לכל ספרי המקרא, אך רק חלק קטן מפרשנותיו שרד והגיע לידינו.

3 רבי יוסף קרא (הקורא): חי בשנים 1060–1130 בצרפת. היה מתלמידיו של רש"י. פירושו מתבססים בדרך כלל על הפשט.

3. קראו את המדרש הלקוח מילקוט שמעוני חלק ב, ע"ז⁴:

"וְכַעֲסָתָהּ צָדָתָהּ גִּסְפָּעַס" – מַכְעֵסֶת וְחֹזֶרֶת וּמַכְעֵסֶת. מַה הָיְתָה אוֹמֶרֶת לָהּ? הֲאֵם קִנִּית לְבִנְךָ הַגָּדוֹל סוּדָר וְכַתוּנָה וְחִלּוֹק? אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בֶּר אַבָּא: הָיְתָה פָּנִינָה מְשַׁכְּמֶת וְאוֹמֶרֶת לַחֲנָה: אֵין אֶת עוֹמֶדֶת וּמִרְחֶצֶת פָּנִינָהּ שֶׁל בְּנִיךָ כְּדֵי שִׁילְכּוּ לְבֵית הַסֵּפֶר? וּבִשְׁשׁ שְׁעוֹת (בִּשְׁעָה שֶׁשׁ) הָיְתָה אוֹמֶרֶת לָהּ: חֲנָה, אֵין אֶת עוֹמֶדֶת וּמִקְבֵּלֶת בְּנִיךָ שְׁבֹאוּ מִבֵּית הַסֵּפֶר?"

המדרש מסביר מדוע ישנה חזרה בביטוי **"וְכַעֲסָתָהּ צָדָתָהּ גִּסְפָּעַס"**. כיצד המדרש מסביר את החזרה?

פסוקים 9-18: תפילתה של חנה ונדרה לה'

פסוק 11: **"וַתֵּדֹד נָדָר" – נֹדֵר הוּא הַבְּטָחָה מַחֲיִיבֶת, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: "אִישׁ כִּי יֵדֹד נָדָר לַיהוָה אוֹ-הַשְּׁבַע שְׁבַעַת לְאַסֹּר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל (- יַחַל). דְּבָרוֹ כְּכֹל-הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:" (במדבר ל', 3).**
בתנ"ך בדרך כלל האדם נודר נדר כאשר הוא עומד בפני סכנה, לרוב לפני יציאה למלחמה (ראו למשל: במדבר כ"א, 2; שופטים י"א, 31).

"בַּעֲנִי" – בצער, בעינוי.

"וּמִוֹדָה" – תער, סכין.

"וְדַע אֲנָשִׁים" – בן זכר.

פסוק 16: **"שִׁיחִי וְכַעֲסִי" –** תלונתי וכאבי.

פסוק 17: **"שִׁלַּתְךָ" –** שאלתך, בקשתך.

פסוק 18: **"וּפָנִיָּה לֹא הָיוּ לָהּ עוֹד" –** לא נראתה עוד עצובה.

4 **ילקוט שמעוני (ילק"ש):** ספר שהוא אוסף מדרשים על התנ"ך, המלקט מדרשים ואגדות מהתלמודים ומספרי מדרש קדמונים. כולל שני חלקים: האחד על התורה והאחר על נביאים וכתובים. לא ידוע מי חיבר את הילקוט (יש המייחסים את חיבורו לרבי שמעון אשכנזי מפרנקפורט) ומה זמן חיבורו.

שאלות ?

4. בתפילת חנה לה', חנה נודרת נדר (פסוקים 10-11)
- א. מבנה הנדר כולל שני חלקים. מהם שני החלקים (היעזרו בבראשית כ"ח, 20)?
- ב. שלוש פעמים בפסוק 11 חנה מכנה את עצמה "אִמָּתְךָ". מהי לדעתכם מטרתה של חנה בכנותה את עצמה בכינוי זה?

שימוש בכינויים

אחת הדרכים של כותבי הסיפורים במקרא לאפשר לקוראים להציץ אל תוך עולמן הרגשי של הדמויות היא להצמיד להן כינויים. הכינויים השונים מרמזים על מערכות היחסים ועל כוונות נסתרות, וגם על השינויים ברגשות.

5. פרשנים רבים טוענים כי אפשר להבין מן הנדר של חנה ששמואל יהא נזיר, אף כי הדבר אינו נאמר במפורש **בנוסח המסורה**.
- א. קראו במדבר ו', 1-6.

במדבר ו', 1-6: "... אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה בִּי יִפְּלֹא לְנָדֹר נָזִיר לְהֵיזֵר לַה' גִּמְיִין וְשֹׁכֵר יֵיזֵר (יתנזר, יימנע), חֲמִץ יֵין וְחֲמִץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל-מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לֶחִים וְיֵבֶשִׁים לֹא יֹאכַל: ד כָּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הָיִין מִחֲרֻצִּים וְעַד-זֶג לֹא יֹאכַל: ה כָּל-יְמֵי נִזְרוֹ תֵּעַר לֹא-יַעֲבֹר עַל-רֹאשׁוֹ עַד-מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר-יֵיזֵר לַה' קֹדֶשׁ יִהְיֶה גְדֹל פָּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ: ו כָּל-יְמֵי הַזִּירוֹ לַה' עַל-נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: ".
על פי החוק בספר במדבר, מהם שלושת האיסורים החלים על נזיר?

נזירות: נזיר במקרא הוא אדם (גבר או אישה) הנודר נדר נזירות לתקופה מסוימת. באותה התקופה חלים עליו האיסורים המופיעים במדבר ו', 1-6. בסיום תקופת הנזירות על הנזיר להקריב קורבן, לספר את שער ראשו, ואז הוא רשאי לשתות יין. שימו לב שהנזיר אינו נמנע מיחסי מין, שכן הבאת ילדים לעולם נחשבת למצווה הראשונה שציווה האל (בראשית א', 28) ביהדות כיום אין נזירות.

בנצרות הנזירות כוללת הימנעות מנישואין ומהקמת משפחה, הקדשה לאל והליכה בדרכי ישו. תחילה היו הנזירים מתבודדים במדבריות, אך מהמאה הרביעית לספירה הם החלו להתקבץ במנזרים. גם נזירים בודהיסטים, כמו הנוצרים, נמנעים מיחסי מין בתקופת נזירותם. האסלאם אינו מכיר בנזירות, ורואה בכך חטא.

ב. קראו שופטים י"ג, 3-5:

שופטים י"ג, 3-5: **וַיֵּרָא מְלֹאכְהָ אֶל-הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲנִהְיֶה נָא אֶת-עֵקֶרָהּ וְלֹא יִלְדֶּת וְהָרִית וְיִלְדֶּת בֵּן: ד וְעַתָּה הַשְׁמִרִי נָא וְאַל-תִּשְׁתִּי יַיִן וְשִׁכָר וְאַל-תֵּאֱכָלִי כָל-טָמֵא: ה כִּי הֵנֶךְ הָרָה וְיִלְדֶּת בֵּן וּמוֹרָהּ לֹא-יַעֲלֶה עַל-רֹאשׁוֹ כִּי-נָזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן-הַבֶּטֶן וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: "**

אילו משלושת האיסורים חלו על שמשון, שעליו כתוב במפורש שהיה נזיר?

ג. לאור שני הקטעים שקראתם (במדבר ו', 1-6 ושופטים י"א, 3-5), האם לדעתכם היה שמואל נזיר? נמקו את קביעתכם.

ד. בקטע ממגילת ים המלח לשמואל א' א', 22 שנמצא בקומראן (Q4) נוספו מילים אחדות: **"(ונת)תהו נזיר עד עולם כי ימי (חיו)".** איזו משתי הדעות על נזירותו של שמואל אפשר לחזק באמצעות התוספת **במגילת קומראן**? נמקו את קביעתכם.

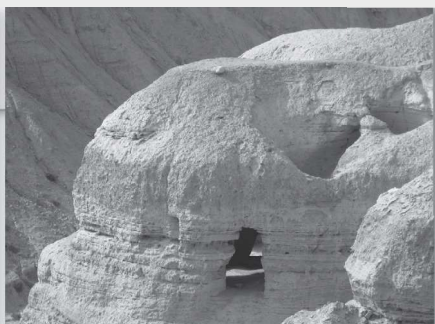
ה'צעת?

מגילות קומראן

קומראן ממוקמת במישור הצפון-מערבי של ים המלח. המקום התגלה על ידי נער בדואי שחיפש יַז שאבדה, ומצא מערה ובה כדי חרס שבתוכם מוסתרים כתבי יד. הדבר הוביל לחשיפתם של יותר מ-700 כתבי יד, ובהם מגילות הכוללות העתקים מספרות התנ"ך. המגילות נמצאו במערות נסתרות בתוך קירות חצובים, כמעין מדפים בספרייה. כיום כמה מהמגילות מוצגות בהיכל הספר שבמוזיאון ישראל בירושלים.

מגילה שנמצאה במערת קומראן

מערת קומראן

6. קראו פסוקים 4-18. בפסוקים אלה המחבר המקראי מאפיין את דמותה של חנה.

דמויות/אפיון דמויות

המחבר המקראי, כמו כל סופר, מאפיין את הדמויות בסיפוריו באופן ישיר ובאופן עקיף:

אפיון ישיר: המחבר המקראי מציג את הדמות באופן מפורש וחד משמעי

– את אופייה, את תכונותיה ואת יחסיה עם דמויות אחרות. דוגמה: "נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֶרֶגְתּוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ:" (בראשית ו', 9)
אפיון ישיר פחות מצוי בסיפור המקראי.

אפיון עקיף: המחבר המקראי אינו אומר דברים ישירים ומפורשים על הדמות ועל יחסיה עם דמויות אחרות. הקוראים מכירים את הדמות ולומדים על אופייה ועל יחסיה עם דמויות אחרות, בעיקר באמצעות התיאור של מעשיה ודבריה של הדמות. זוהי דרך האפיון הנפוצה בסיפור המקראי.

- א. צטטו שני ביטויים שהם אפיון ישיר לחנה.
- ב. צטטו שני ביטויים שהם אפיון עקיף לחנה, והסבירו מה אפשר ללמוד על דמותה של חנה מהאפיון העקיף.

"מֵרֶת נֶפֶשׁ" (פסוק 10)

במקרא, בדומה להיום, ביטוי זה מתאר אדם המלא בצער וברוגז.
דוגמה: האם השכולה מרת נפש, כיוון שאיבדה את בנה בתאונת דרכים.

הביעו את רגשותיה של חנה העקרה בדרך יצירתית – כתיבת שיר שכתבה חנה, פתק שחנה הניחה בין אבני הכותל, כתיבת תפילתה של חנה, ציור המבטא את כאבה וכדומה.

7. בפסוק 14 המחבר המקראי בוחר לתאר את עלי לא באופן ישיר ומפורש, אלא **באופן עקיף**, על ידי הבאת דבריו. מה דעתכם על האופן שבו עלי פונה לחנה? האם זוהי תגובה ראויה לאדם המכהן בתפקיד הכוהן הראשי? נמקו את דבריכם.

"לְכִי לְשָׁלוֹם" (פסוק 17)
במקרא, בדומה להיום, ביטוי זה הוא ברכה המיועדת לאדם היוצא לקראת יעד מסוים – שההולך יגיע למחוז חפצו כששלווה לו.
דוגמה: לְכִי לְשָׁלוֹם לעבודתך החדשה בתי היקרה – עלי והצליחי.

פסוקים 19–28: לידת שמואל והקדשתו לה'

פסוק 22: **עַד יִגְמַל** – עד אשר ייגמל מיניקה. בתקופת המקרא תקופת ההנקה נמשכה כשלוש שנים.